

DOI:

УДК 342.951:37.014.5(043.5)

Зоря Журавльова,

кандидат юридичних наук,
приватний нотаріус Київського
міського нотаріального округу

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЯК УЧАСНИКА ПУБЛІЧНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЗАХИСТУ ЇХ ПРАВ

Звернено увагу на значимість громадських формувань у процесі запровадження демократичного розвинутого громадянського суспільства. Наголошено, що громадські об'єднання, які створені та діють з метою захисту прав і законних інтересів осіб з інвалідністю, забезпечення їм рівних з іншими громадянами можливостей, є формою їхнього соціального захисту. Визначено, що ефективність реалізації громадянської правосуб'єктності таких об'єднань залежить від правового статусу, яким такі об'єднання наділені згідно з чинними нормами. Сформовано поняття адміністративно-правового статусу громадських об'єднань осіб з інвалідністю як учасників публічних відносин у сфері захисту їхніх прав та відокремлено їхні характерні риси.

Ключові слова: громадські об'єднання, особи з інвалідністю, адміністративно-правовий статус, правосуб'єктність, громадянське суспільство.

Zhuravlyova Z.

Administrative and legal status of public associations of persons with disabilities as participants in public relations in the field of protection of their rights

In the article the author draws attention to the importance of social formations in the process of introduction of a democratic developed civil society. The author emphasizes that the right to association of citizens, including persons with disabilities, is one of the basic (basic) civil rights and is recognized by international law as an integral element of the legal personality of man and citizen. Emphasis is placed on the fact that public associations, which are established and operate to protect the rights and legitimate interests of persons with disabilities, providing them with equal opportunities with other citizens, are a form of their social protection. It is determined that the effectiveness of the implementation of civil legal personality of these associations depends on the legal status to which such associations are endowed with current norms. It is emphasized that in order to realize the interests of persons with disabilities defined by law, such public associations should be endowed with the appropriate status, which ensures the consolidation of their powers and provides an opportunity to realize the purpose of their creation. The concept of administrative and legal status of public associations of persons with disabilities as participants in public relations in the field of protection of their rights is formed and their character traits are highlighted. The article emphasizes that the administrative and legal status of public associations is characterized as a set of rights and responsibilities that are realized in the administrative legal relations that arise between public associations and state bodies, local governments. The author highlights the characteristics of a public association of persons with disabilities, namely the creation, existence and functioning separately from the state; formation on a voluntary basis; non-profit activity; self-organization and self-government.

Keywords: public associations, persons with disabilities, administrative and legal status, legal personality, civil society.

Постановка проблеми. В умовах тривалих євроінтеграційних процесів простежується тенденція зростання ролі громадських об'єднань у відносинах щодо реалізації державної політики у всіх сферах суспільного життя. Не є винятком відносини у сфері реалізації та захисту законних прав та інтересів осіб з інвалідністю. Для забезпечення належного функціонування таких об'єднань, реалізації їхніх заходів і програм, які сприяють не тільки захисту прав та інтересів осіб з інвалідністю, а й є засобом їхньої інтеграції у суспільство, важливого значення набуває визначення їхнього адміністративно-правового статусу як учасника публічно-владних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В контексті дослідження для досягнення мети приділялась увага науковим працям В. Авер'янова, Ю. Битяка, Г. Бурової, А. Капської, В. Колпакова, О. Кузьменко, М. Новікова, О. Остапенко та ін. Проте думки науковців щодо визначення поняття та характерних рис громадських об'єднань осіб з інвалідність відрізняються, тому це питання потребує подальшого вивчення.

© Зоря Журавльова, 2020

Мета статті. Враховуючи значимість функціонування громадських об'єднань осіб з інвалідністю в питаннях охорони та захисту прав таких учасників суспільних відносин у взаємодії з органами публічної влади в процесі соціалізації, виникає необхідність здійснити аналіз адміністративно-правового статусу цих громадських об'єднань та їхніх характерних рис.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес запровадження демократичних процедур врегулювання суспільних відносин у державі потребує розвинутого громадянського суспільства. Саме завдяки йому забезпечується контроль за діяльністю органів публічної влади у сфері гарантування, дотримання і захисту прав та інтересів учасників суспільних відносин. Громадський контроль спонукає державний апарат здійснювати нормотворення та запроваджувати дієві механізми і програми, що направлені на покращення ситуації щодо охорони й захисту прав та інтересів малозахисених верств населення, частиною яких є особи з інвалідністю. Основу такого розвинутого громадянського суспільства становлять громадські об'єднання, які створюються з метою активної участі в суспільному житті держави шляхом контролю, що впливає на публічну адміністрацію та сприяє певним групам населення в процесі їхньої соціалізації та інтеграції в суспільство.

Як зазначає М. Новіков, особливості взаємодії держави та громадянського суспільства в сучасних умовах зумовлюють необхідність створення формальних та організаційних систем контролю за розширенням меж публічно-правового регулювання та публічного інтересу [1, с. 11].

На думку С. І. Сохи, публічний інтерес визначається як визнані державою, врегульовані правом, історично сформовані й об'єктивно наявні соціальні потреби, що створюють умови для реалізації інтересів суб'єктів публічного права – громадських об'єднань, що реалізуються у визначених формах і забезпечені державою [2, с. 53–54].

Право на об'єднання громадян, в тому числі осіб з інвалідністю, є одним з основних (базових) цивільних прав і визнається міжнародним правом як невід'ємний елемент правосуб'єктності людини і громадянина. За своєю сутністю право на об'єднання має універсальний характер, оскільки незалежно від виду створеного об'єднання це право може бути належати і до особистих, і політичних, і соціально-економічних прав. Водночас право на об'єднання необхідно розглядати як один із засобів формування громадянського суспільства: воно сприяє створенню організаційно-впорядкованих об'єднань громадян.

Такі громадські об'єднання, які створені та діють з метою захисту прав і законних інтересів осіб з інвалідністю, забезпечення їм рівних з іншими громадянами можливостей, є формою їхнього соціального захисту. Вони об'єднують осіб з інвалідністю, основою їхньої статутної діяльності є життєво важливі інтереси членів об'єднання, а отже, є найбільш вдалими представниками цієї категорії громадян у відносинах, що виникають з іншими учасниками, забезпечують можливість самореалізації своїх членів.

Завдяки цьому вони можуть акумулювати й використовувати такий унікальний ресурс, як соціальна ініціатива й активність осіб з інвалідністю, що дає змогу знаходити нетрадиційні способи постановки і вирішення соціальних проблем [3, с. 44].

Ефективність діяльності громадського об'єднання осіб з інвалідністю в сфері соціального захисту залежить від ступеня ефективності реалізації громадянської правосуб'єктності таких об'єднань.

Для реалізації визначених правом інтересів осіб з інвалідністю такі громадські об'єднання мають бути наділені відповідним статусом, який забезпечує закріплення їхніх правомочностей та забезпечує можливість реалізувати мету їхнього створення.

За твердженням В. І. Курило та У.В. Ромазанової, природа та місце суб'єктів права в системі суспільних відносин, їхні права та обов'язки щодо до інших суб'єктів визначаються за допомогою такої юридичної категорії, як «адміністративно-правовий статус». У зв'язку з цим всебічне дослідження цієї категорії юридичної науки має важливе значення як для правотворчості, так і для правореалізаційної практики, удосконалення механізму правового регулювання, підвищення його ефективності [4, с. 45].

С. Курило вважає, що адміністративно-правовий статус – одна з центральних правових категорій, яка має важливе теоретичне й практичне значення, оскільки правовий статус – це один із якісних показників, на основі якого робляться висновки про рівень правової зрілості держави та суспільства [5, с. 525–526].

Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань, на думку В. Авер'янова, характеризується як сукупність прав та обов'язків, які реалізуються в адміністративних правовідносинах, що виникають між громадськими об'єднаннями й державними органами, органами місцевого самоврядування [6, с. 251].

В. Колпаков та О. Кузьменко, аналізуючи нормативні акти, що регламентують діяльність громадських об'єднань в Україні, доходять висновку щодо головної відмінності їхнього адміністративно-право-

вого статусу від адміністративно-правового статусу державних структур. На їхню думку, ця відмінність полягає в тому, що у відносинах з іншими суб'єктами права і між собою ці формування діють тільки від власного імені та не мають державно-владних повноважень [7, с. 168].

Враховуючи те, що адміністративно-правовий статус громадських об'єднань є явищем складним та різнобічним за своїм змістом, для проведення його дослідження варто звернути увагу на його складові елементи, що становлять саме розуміння такого правового інституту.

Тож, класичними елементами, що формують склад адміністративно-правового статусу громадських об'єднань як учасників публічних відносин у сфері захисту прав осіб з інвалідністю є права, обов'язки та відповідальність цих утворень. Реалізація зазначених елементів забезпечує досягнення мети утворення цих об'єднань шляхом охорони та захисту прав та інтересів осіб з інвалідністю.

Відповідно до Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, яка була ратифікована у 2009 р., Україна зобов'язалась активно сприяти створенню обстановки, в якій особи з інвалідністю могли б ефективно й усебічно брати участь в управлінні державними справами без дискримінації та нарівні з іншими, і захоплювати їхню участь у державних справах [8]. Проте більшість із визначених зобов'язань реалізується саме завдяки діяльності громадських об'єднань осіб з інвалідністю. Однією із форм реалізації заходів таких об'єднань у сфері захисту прав осіб з інвалідністю стало видання у 2015 р. Посібника з інклюзивного прийняття рішень для громадських організацій людей з інвалідністю «Нічого для нас без нас». Як зазначають його автори, посібник орієнтовано на членів неурядових організацій людей з інвалідністю, працівників органів влади місцевого, регіонального та національного рівнів, фахівців з питань інвалідності, громадських активістів та безпосередньо самих осіб з інвалідністю [9].

Недержавні некомерційні організації своєю діяльністю сприяють розвитку гуманістичних цінностей у суспільстві. Обстоюючи право кожного на гідне життя, розвиваючи нові напрямки і форми роботи, привертаючи увагу суспільства до положення соціально ізольованих груп, недержавні організації сприяють позитивним змінам у свідомості людей.

Для визначення правового становища об'єднання громадян основоположним є його статут, який має містити: назву, мету та завдання об'єднання; умови й порядок прийому в члени об'єднання та виходу з нього; структуру, порядок створення й діяльності статутних органів об'єднання; права та обов'язки його членів; джерела надходження коштів і порядок здійснення видів діяльності, необхідних для виконання статутних завдань; порядок внесення змін і доповнень у статут; порядок реорганізації або ліквідації об'єднання; юридичну адресу [10, с. 122].

Висновки. Результати проведеного дослідження дають можливість дійти висновку, що адміністративно-правовий статус громадських об'єднань осіб з інвалідністю як учасників публічних відносин у сфері захисту їхніх прав – це правове становище таких об'єднань у системі суспільних відносин, які держава регулює за допомогою норм адміністративного права, шляхом регламентації основних прав, обов'язків, відповідальності, порядку формування об'єднань, з метою створення сприятливих умов для інтеграції таких осіб до суспільства.

З огляду на вищесказане можна виокремити характерні риси громадського об'єднання осіб з інвалідністю:

- насамперед воно створюється і діє окремо від держави;
- таке об'єднання формується на добровільних засадах;
- характеризується як некомерційне;
- діє самоорганізація і самоврядування;
- його члени об'єднані спільними інтересами на основі спільної діяльності;
- цілі об'єднання формуються на основі спільних інтересів його членів.

Список використаних джерел

1. Новіков М. М. Об'єднання громадян у механізмі взаємодії держави і громадського суспільства : автореф. дис. .... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Харків, 2002. 18 с.
2. Соха С. І. Публічний статус громадських об'єднань в Україні: адміністративно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». 2016. 233 с. URL: https://lpnu.ua/sites/default/files/dissertation/2016/2733/-sohy_s.i.pdf (дата звернення: 12.05.2020).

3. Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В. Інвалідність та суспільство : навчально-методичний посібник. Київ : 2012. 216 с.
4. Курило В. І., Рамазанова У. В. Адміністративно-правові засади діяльності громадських об'єднань в Україні : моногр. Київ : БУБіП України, 2016. 222 с. URL: http://dglib.nubip.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/3338/1/Kyruo_Admin-pravove.pdf.
5. Курило С. Л. Адміністративно-правовий статус органів внутрішніх справ як суб'єкта взаємодії з органами місцевої влади з питань забезпечення громадської безпеки та громадського порядку. *Форум права*. 2012. № 1. С. 523–526. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index (дата звернення: 12.05.2020).
6. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т.: Т. 1. Загальна частина. Київ : Юридична думка, 2004. 584 с.
7. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
8. Конвенція про права осіб з інвалідністю. Конвенція ООН від 13.12.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 14.05.2020).
9. Азін В. О., Байда Л. Ю., Госс Н., Сухініна І. М., Флетчер А. Нічого для нас без нас : посібник з інклюзивного прийняття рішень для громадських організацій людей з інвалідністю. Київ : Ленвіт, 2015. 96 с. URL: https://naiu.org.ua/wp-content/uploads/2016/02/Posibnyk_GO_ukr.pdf (дата звернення: 17.04.2020)..
10. Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Дьяченко О. В. та ін. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 544 с.

References

1. Novikov, M.M. (2002). *Obiednannia hromadian u mekhanizmi vzaiemodii derzhavy i hromadskoho suspilstva. [Association of citizens in the mechanism of interaction between the state and civil society]*. Candidate's thesis. Kherson [in Ukrainian].
2. Sokha, S.I. (2016). *Publicnyi status hromadskykh obiednan v Ukraini: administratyvno-pravovyi aspekt. [Public status of public associations in Ukraine: administrative and legal aspect]*. Candidate's thesis. Retrieved from https://lpnu.ua/sites/default/files/dissertation/2016/2733/-sohy_s.i.pdf [in Ukrainian].
3. Baidy, L. Yu. & Krasiukovoi-Enns, O.V. (Eds.). (2012). *Invalidnist ta suspilstvo: navchalno-metodychnyi posibnyk. [Disability and society: a textbook]*. Kyiv [in Ukrainian].
4. Kurylo, V.I. & Ramazanova, U.V. (2016). *Administratyvno-pravovi zasady diialnosti hromadskykh obiednan v Ukraini. [Administrative and legal principles of public associations in Ukraine]*. Retrieved from http://dglib.nubip.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/3338/1/Kyruo_Admin-pravove.pdf [in Ukrainian].
5. Kurylo, S.L. (2012). Administratyvno-pravovyi status orhaniv vnutrishnikh sprav yak subiekta vzaiemodii z orhanamy mistsevoi vlady z pytan zabezpechennia hromadskoi bezpeky ta hromadskoho poriadku. *Forum prava – Law Forum*, 1, 523–526. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index [in Ukrainian].
6. Averianov, V.B. (Ed.). (2004). *Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyi kurs: pidruch.: u 2-kh t.: Tom 1. Zahalna chastyna. [Administrative law of Ukraine. Academic course: textbook. : in 2 volumes: Volume 1. General part]*. Kyiv: Yurydychna dumka [in Ukrainian].
7. Kolpakov, V.K. (2003). *Administratyvne pravo Ukrainy: pidruchnyk. [Administrative law of Ukraine. Academic course: textbook.]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
8. *Konventsiia pro prava osib z invalidnistiu. [Convention on the Rights of Persons with Disabilities]*. Convention from 13th December 2006. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text [in Ukrainian].
9. Azin, V.O., Baida, L.Iu., Hoss, N., Sukhinina, I.M., & Fletcher, A. (Eds.). (2015). *Nichoho dlia nas bez nas: Posibnyk z inkluzyvnoho pryiniattia rishen dlia hromadskykh orhanizatsii liudei z invalidnistiu. [Nothing for us without us: A guide to inclusive decision-making for NGOs for people with disabilities.]*. Kyiv: Lenvit. Retrieved from https://naiu.org.ua/wp-content/uploads/2016/02/Posibnyk_GO_ukr.pdf [in Ukrainian].
10. Bytiak, Yu.P. (Ed.). (2007). *Administratyvne pravo Ukrainy: pidruchnyk. [Administrative law of Ukraine: textbook]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 04.09.2020.